

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KIÁLLÍTÁSA

Újszereményl kiállítás ez, legnagyobb közgyűjteményünk utolsó évtizedbeli gazdagodásának bemutatása, mintegy beszámoló az intézet restaurációs munkájáról a nagy összeomlás óta. Mert ennek az évtizednek külsőbőről az 1919-es vörös fantom rémlik vissza, mely a nemzeti géniusznak erre a legösszeomló csarnokára is szemet vetett. A veszedelem elmúltával újjáéledt a magyarság ragaszkodása történelmi múltja s intézményei iránt, s hogy ez a ragaszkodás a nemzet műzeumára is milyen cselekvőleg kiterjedt, annak beszédes tanúsága ez a kiállítás. Megnyilvánult ez a hatékony ragaszkodás a kultuskormányzat részéről, mely az intézet ügyét a maga szívéig tekintette, megnyilvánult az intézet vezetősége részéről, mely a nehéz időkben nem akadályt látott, hanem fokozottabb munkára sarkaló erőt, s megnyilvánult a társadalom részéről, mely a kormányzati s múzeumigazgatói törekvéseket megértette s azoknak a maga lelkes áldozatkészségével segítségére sietett. E három tényező összefogásának köszönhető, hogy ez az évtized a Múzeum életében derekas és eredményes munka korszaka volt, nem pedig „fajulva tengés, olcsó időnek hasztalan soka”.

A múzeumi gyűjtemények elhelyezésének gyökeres rendezésével függ össze az a körülmény is, hogy a nagyszabású kiállítás befogadására — az állattári osztály elköltözésével átmenetileg felszabadult termek igénybevétele útján — alkalmas helyiség kényszerült. A kerek kupolacsarnok, a monumentális díszterem, meg a két kandallós interieur mellé még öt, ezekhez csatlakozó, újjáalakított terem nyitottak meg, s ez a kilenc kiállítóhelyiség a történelmi jellegű múzeumi terek új anyagának tekintélyes hányadát tárja a nyilvánosság elé. Mert teljességről szó sem lehet. Kivált a könyvtári s a néprajzi osztály volt kénytelen néha százakra vagy éppen ezrekre menő darabszámú gyarapodási tételeket néha csak egy-két kimagasló, repraesentans darabbal szerepeltetni; s még így is

csaknem nyolcvan, szükséztlenül fogalmazott vezetőkatalógus sorolja fel a kiállítás látnivalóit.

A rotunda-terem közepén nemzetünk megaláztatásának egyik legfőbb emléke, Padrusz pozsonyi remekének siralmas romhalmaza fogadja a látogatót. Politikai elvadultság áldozatául esett ez a márvány emlék, mely már művészi értékénél fogva is számot tarthatott volna a kultúrvilág minden politikától mentes, osztatlan hódolatára. A törmelék előtt ott látható a szobor első tervének gipszmodellje is, arról is alkotójának nemes fantáziája és formáló lendülete sugárzik felénk.

A kőterem fala mellett az Éremtár tárlói sorakoznak, a klasszikus s a hazai érdekű numizmatika körébe vágó változatos anyaggal, valamint az érem- és plakettművészet újabb termékeivel. Ez utóbbiak művészi értéke nagyon különböző, az osztály e részben az ettől független teljességre törekszik. De az átlagból vagy átlagon alóliból csak annál jobban kiűződik a művészileg elsőrangú, s a bemutatott sorozatban akad ilyen is akárhány.

A kupolacsarnokból nyíló nagy díszterem, — mely az utóbbi években folyt belső átalakítások során visszanyerte az alkotójától tervezett nemes térhatását, — a Történelmi Osztály anyagát fogadja magába. Itt tárgyi, materiális darabok tarkasága vár a látogatóra, de olyan tárgyaké, melyek mind szellemet sugároznak, a magyar történelmi múlt szellemét, a nyilvános és magánélet megnyilvánulásainak beszédes emlékeit. Az Árpád-kortól a legközelebbi multig nyoma van itt mindennek, ami a magyar lélekben valóban nyomot hagyott; megannyi drága emléke egy évezredes kultúrának, mely a legirtóztatóbb megpróbáltatások között is lépést tartott a haladó Európával, s amit attól kapott, ahhoz még hozzáadta a maga lelkiségének zínzeit is. A kiállításnak erről a csoportjáról folyóiratunk jelen füzetében csak helyén talál az olvasó részletesebb megemlékezést.

FADRUSZ JÁNOS MÁRIA TERÉZIA SZOBRÁNAK ELSŐ MODELLE

IOANNIS CRYSOSTOMI OMELIAE
 I EPISTOLAM PRIMAM AD TIMOTHEUM
 VII PER ABROSIVM MONACHVM E
 GRAECO IN LATINVM TRANSLATAE

AVS DE APOSTOLI DISCI-
 pulis et discipulis suis attestatur autem
 de locutione apostolorum mirabili-
 ter esse. Sicut videtur inueniunt. Cui a
 fratribus qui scribit atque prout uerba
 reuera testimonium perhibebatur pro
 bitate atque ueritate. Qui una et discipu-
 lus fuit et magister ecclesie. Atque adeo
 prudentia sapientia, preclarus uel
 audire paulum ab ipse circumsione per
 dicantur. conuersari, ut ille obiter

perit. cui in prima dicitur non modo conuersum uocabi predicare. ac
 tunc id etiam par. Circumcidat enim cum inque in consuetudine etate atque
 ita illi omne proterius ministerium crediderit. Sufficere quidem poterat
 affectus apostoli miram, dicens uirum iudicare consuetudine fuerit. Quip-
 pe et alibi ipsi testimonium perhibet. scribens ac dicens. Experimentum
 eius ueritas quoniam tamquam patri filius mecum seruauit in euangelio. Co-
 rinthiosque uisum cum scriberet. ait. Vultis uobis conuersum qui est fili-
 us uocari carissimus et fidelis in domino. Et iterum uidet ne quis cum
 conuersum. Quia enim dominum operans. sicut et ego. Hebraeus quousq. scri-
 bens ait. Cogitatis fratrem conuersum demissionem plurimum, multum ex
 locis qui diligenter inquirat. inuenit benignitate ac dilectionis iudicia.
 Et etiam que nunc usque fuerit miracula. ipsius confidentiam ac ueritatē
 ostendere facillime potest. Verum enim si quis euertit perquirat. quia
 sit quisque tunc ac conuersio tantum ex omni discipulorum numero scribit. i-
 cum et filius et locus probat quousq. ac ueritas ueritate probis fuerint.
 At uisus. i. se cum scriberet. locus solus est ueritas. Sed et electus uisus
 ex conuersio aut fuisse electum cum et de ipso scribat cum dilectione et
 ceteris condantibus. nec igitur quousq. aliter ac inuenit faceret.

ARANYSZÁJÚ SZT. JÁNOS HOMILIÁI.

Ólonszországban a XV. sz. végén készült Corvin-codex. Átíróval festette

Az olasz nemzet ajándéka. 1927

INSCRIPTIO BEATI HIERONIMI PRES
 BITERI IN COMMENTARIO EPISTOLAE BEATI
 PAULI APOSTOLI AD GALATHAS.

PAVLI ADMO
 dum scribit quod epistolam
 ad galathas in totis
 manibus ex laboribus scripsit
 deus multos errores in
 medio peccatis & malis
 ex latere archi de vobis illa
 re sunt viderent de illis au
 tem ambrosius ait in fide
 dionisi red deus & sanc
 tam marcellam matris & nuptibus deditam ma
 ris tunc nostrum o paula & custodiam flagrare
 solentem & qua huc interius fieri non potest pro
 pter ista mater in medio spacia atque certatim repen
 te multas impressum saltem semper cum ulla non
 vire medicamine. Sic equidem ardorem eius scio fidem
 suo qua flammis semper habuit in pectore super se
 oblitus homines & dicitur vultu in unum quomodo
 creparet. Rubri huius feli pelagus in effatu. Ceterum tunc
 dem nunc tam festina me vidit ut non de seipsum aliquid
 innotat. Non tunc pythagorico galea respondere vult
 quod dicitur fuit tunc pueri apud eum visceribus
 innotat sed non innotat & sapienter mente unius
 innotat me sentit non innotat & bene quod dicitur
 absentia notat fere & vobis que in absentiam estis
 innotat. Ad quod opus interposita ante me litte
 re semper tunc de amari & ipsi tunc pauca ut
 tunc de vobis ad quod non quod honorem quatenus

SZENT JEROMOS MAGYARÁZATAI SZENT PÁL LEVELEINEZ.
 Corvin-codex 1488-ből. Oherardo és Monte del Fora testvérek festették.
 Az olasz nemzet ajándéka. 1927

Missale Stri

goniesi. cū multis additionibus ac
missis: summa cū diligētia castigatū: sunt preterea que
dam misse de nouo sup addite que in missalibus hac
tenus impressis nusq; habent: sunt etiam quedā misse
signate vbi stationes Rome obseruantur. &c.

Matthias
Bibliopola

Milcher
Budensis

ESZTERGOMI MISEKÖNYV 1514-BŐL,
MILCHER MÁTYÁS BUDAI KÖNYVKERESKEDŐ MONOGRAMMJÁVAL
Gróf Apponyi Sándor Magyar Könyvtárból; az ő adománya. 1924

Regina celi letare Ave. Quia que meruisti portare Ave.
Resurrexit sicut dixit Ave. Ora pro nobis deum Ave.

MISSALE ZAGRABIENSE. Venecia, 1815

Dr. Todoroski Oyata és neje, Horváth Aranka úrnő adománya. 1919

A körcsarnokból balra nyíló kandallósterem az Országos Széchenyi-könyvtár új szerzeményeinek bemutatását kezdi meg, mégpedig — mintegy csatlakozva a kupolateremben elhelyezett pozsonyi szobor-csonkokhoz — az elszakított országrészek közéletének a irodalmi világának jelenét tükröző nyomtatott és kéziratos darabok megismertetésével. A terem falain gazdag plakát-sorozat beszél az elcsatolt területeknek a kisebbségé nyilvánított magyarságra mélyen megalázó közviszonyairól, a vitriekben viszont e megalázottak élnakarsáról és fokozott munkalendületéről tanuskodik a valamennyi elszakított részen dúsan virágzó magyar nyelvű és lelkű irodalomnak még e szemelvényekben is megkapó gazdagsága.

A jobboldali kandallósteremben a könyvtár utolsó évtizedbeli két legjelentékenyebb gyarapodásának, a régi hazai könyvanyagú *Todoreszku-Horváth-könyvtárnak*, meg *gróf Apponyi Sándor* külföldi magyar érdekű könyv- és metszetyűjteményének mutatványai nyertek elhelyezést. Közülük az 1919. végén adományozott *Todoreszku-Horváth-könyvtár* — bár ideiglenes elhelyezésben — már módjában volt a közönségnek a Nemzeti Múzeumban megismerni. Itt most a gyűjtemény válogatott ritkaságait s külsőre is legpompásabb darabjai szerepelnek, köztük a Turóczi-krónika gyönyörű pergamenpéldánya, a velencei nyomású *Missale* Zagrabienre, a koral olasz ilpográfia egyik remeke stb. A művek külső kontóását illetőleg az egyik szekrény a régi magyar bőr- és háriyokölésékből ad változatokban gazdag mutatót, a másik a modern könyvkötőművészet stíluskereséséből minden irányban (háriyafestés, zománcozás, ötvösmunka) tanulságos ízelítőt.

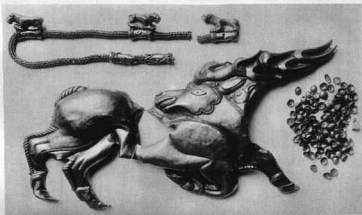
Todoreszku Gyula gyűjteménye (egy nemes, önzetlen s az államhűségnek valóság-gal szimbolusául szolgáló élet eredménye,) most nyert méltó elhelyezést a könyvtár emeleti helyiségében, hogy élő és ható részévé legyen a bibliográfiát tudományának s a hazai közműveltség-történetének. Anyaga — a Gondviselés kegyéből — az adományozó halálával sem maradt lezárt keretekben: *hívesi kegyelet s az egykori élet- és munkatárs-ban továbbélő önzetlen lelkeségévről-évré* taglítja ezeket a kereteket, új szerzemények-

kel s a meglévőknek odaadó gondozásával, minél pompásabbá tatarozásával. A kiállított mutatvány egyik büszkesége a kiállításnak, mintahogy a gyűjtemény egésze egyik legnagyobb kincse magának a múzeumi könyvtárnak.

Fejedelmi adományból ad első mutatót *gróf Apponyi Sándor* világhírű Bibliotheca Hungaricájának kiállított csekély töredéke. (S ebbe az adományba is bekapcsolódott a nagy örökhagyónak emelkedett szellemű hitvese is: *Esterházy Alexandra grófnő*.) Ez a mérhetetlen értékű gyűjtemény felállításra ezidél nem került: részére most készült a Széchenyi-könyvtárban két díszes helyiség. A kiállítás egyelőre csak tárgyköréről ad fogalmat. Bemutatja két legrégibb, XV. századi magyar vonatkozású ösnyomatványát (Aeneas Silvius s aquinói Szent Tamás egy-egy művét), valamint — ugyancsak a XV. századból — egy brlini Turóczi-krónikát, Philippus Bergomensis 1497-iki, Beatrix magyar királynének ajánlott s a királyné, valamint a szerző képmásával ékes művét, stb. A XVI. századeleji darabok közt különösen megragadja a figyelmet egy 1514-ben Bécsben nyomtatott *Missale* Strigoniense, Szűz Máriát ábrázoló s Milcher Mátyás budai könyvárus monogrammjával ellátott szép fametszetes címlapjával. Ugyanennek a szekrénynek anyaga az Apponyi-könyvtár értékes kötéseit is néhány kiemelkedő darabbal reprezentálja.

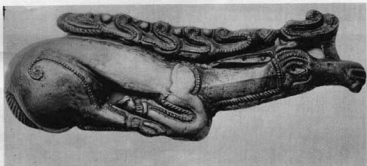
A terem közepén tárlókban kerül szemlünk elé az „Apponyiana” két igen gazdag gyűjtési ágának szemelvényes bemutatása. Szép sorozat látható itt a XVI. század humanista és neo-latin irodalmának termékeiből, a kor első könyvnyomató műhelyeinek megannyi mesterműve. Egy másik sorozat a XVI. századi „Flugschrift”-ekből ad mutatványokat, egyes tárgykörök szerint csoportosítva (Mohács, Bécs ostroma, stb.). Ezek értéke éppen emfer voltakban van: egykorú, becses forrásanyagot őriznek hazánk legválságosabb történelmi korszakából. Ennek a törökvilágának szemléletes emléke az „Apponyiana” híres, gazdag metszet- és térképgyűjteménye is. Belőle a kiállítás könyvtári termékek falaira került egy körbefutó, megragadó fűzér. A lapok közül nem egy (pl. a Rákóczi Györgyöt ábrázoló,

SKYTHA ARANYSZARVAS ÉS ARANY DÍSZEK, Kr. e. IV—III. század

Találták Her. Kubik Bóné szőlőbalmesztal birtokán (Borsod-n.)

TÁPIÓSENTMÁRTONI SKYTHA ARANYSZARVAS, Kr. e. IV—III. század

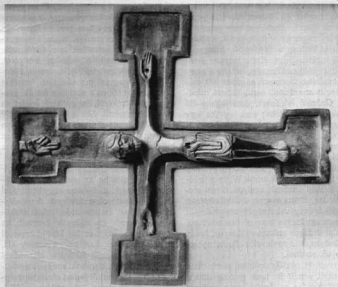
Elaskovich Aladár földművelőes ajándéka

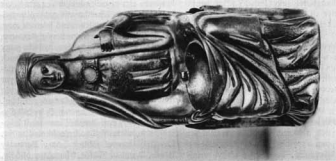
KETTŐS OSZLOPFŐ KERESZTFOLYOSÓ-ABLAKRÓL.
A Somogyvári apátság romjából. XI–XII. század
Őev. gróf Szécbényi Imréd ajándéka

MÁRVÁNY FRIZ-TÖREDÉK. A Somogyvári apátság romjából. XI–XII. század
Őev. gróf Szécbényi Imréd ajándéka

BRONZFESZÜLET, Komáromgyűlölt XII. század

SZENTMÁRIÁSI MADOONNA-SZOBOROCSCSA.
Limogesi munkája, XIII. század

Rembrandt-síflusó rézkarc) a grafikai művészetnek is számottevő alkotása.

Az Apponyi- s a Todoreszku-könyvtárral közös teremben, síflusos renaissance írók üvegburája alatt látható a Széchenyi-könyvtár Corvin-kódex-sorozatának két pompás darabja, az ú. n. modenai kódexek. Ezeket a legközelebbi muliban az *olasz nemzet ajándékozta vissza hazánknak*. A Del Fora-testvérek műhelyéből kikerült Szt. Jeromos-kódex, valamint az Attavantiól illuminált Chrysostomos-kézirat hungaricum-becsén túl is nagyértékű műkincs. Fejedelmi színvonalú darabok, négy könyvbarát uralkodó részére készültek, díszére válnának bármely nagy külföldi kódex-gyűjteménynek, a mi szerényebb sorozatunkban meg éppen a legfelső szintet jelentik.

A következő, kertnyílós nagy termet is a Széchenyi-könyvtár új anyaga tölti meg, egyes csoportjainak: nyomtatványi osztályának, kézirat-, levél-, hírlaptárának a zenei osztályának legfontosabb szerzeményei kaptak itt helyet. A középkori kéziratok közt a díszhelyre egy vajmi kevés díszes papirus-kódex került, a Jókai-Ehrenfeld kódex, a legrégebbi fenmaradt magyarul írt könyv. *Ezt a magyar nemzetgyűlés áldozatkészsége juttatta a nemzet birtokába*. Szomszédiségében két, művészileg is szembeálló darab látható, mindkettő *Gabriel Wells*nek, Amerikában élő hazánkfilának ajándéka; ezek egyike egy XV. századi flandriai dísznaptár, valószínűleg Philipp de Mazerolles műhelyéből, benne minden hónap két-két gazdagon díszített hártyalapot foglal el, a hónapnak megfelelő jelenetnek, illetőleg a zodiacus jegyeinek finom miniatúráival. A másik Wells-ajándékozta kézirat tetszetős címlapú, római eredetű kódex, Ritus magyar érdekű történeti művének szövegével. A régi nyomtatványok közt nem egy fontos incunabulum található, valamint érdekes unicum-példányok, kivált a különösen ritka egyleveles alkalmi nyomtatványok sorából.

A levéltári osztály politikai történetünk emlékeiből vonult fel igen gazdag mutatvánnyal, kezdve az Árpád-koron, egészen Horith fővezér budapesti bevonulásáig. Szemnek is rendkívül mutatós csoportban tárul elénk a nem egyszer művészi kézből származó címerképekkel ékes nemesi armá-

lisok gyűjteménye. Ezek művészi díszre még szakszerű feldolgozásra várna s kívánatos is, hogy a Széchenyi-könyvtár illuminált kéziratáról a közelmuliban kibocsátott meghatározó címjegyzék mintájára az armálisok művészeti értékéről és stílusváltozatairól is rövidesen szakavatott tájékoztató jelenjék meg.

Az újkori kéziratok sorát végigteljesítve, a mi folyóiratunk közönsége nyilván nagy érdeklődéssel áll meg a művész-leveleknek és emlékeknek egyre gazdagodó csoportjából bemutatott darabok előtt. A magyar képzőművészet jelesel szinte egytől-egyig felvonulnak itt egy-egy jellemző darabban. Nagy érdeklődésre számíthat Zichy Mihály-nak tizennégy éves korából fenmaradt iskolai felzete, vízfestésű tollrajzokkal díszítve. Levéllel szerepel többek közt: Ferenczy István, Barabás Miklós, Munkácsy Mihály, Pádrusz János, Lotz Károly, Benczur Gyula, Szinyei Merse Pál, Rippl-Rónai József.

A Néprajzi Tár egy teremre való mutatvánnyal szerepel a kiállításon. Ezzel éppen *egyidejűleg nyitlak meg az osztály véglege sen berendezett gyűjteményei is a Hungária-körúti új helyiségekben*. Itt, az új szerzeményi kiállítás keretében arra törekedtek, hogy gyűjtemünkajuk minden irányáról, anyaguk sokféleségéről tájékoztassák a látogatót. A magyar népművészet termékel tanuskodnak ebben a teremben fajúnk gazdag formaérzékéről, ősl gyökerű, eredeti és friss képzelméről. Aki a történeti osztály terméből kerül ide, meglepetve láthatja viszont messi multak máig élő, bár az industrializálódás következtében egyre gyérülő nyomait.

A Régészeti Osztály két kiállító-helyiségben mutatja be az utolsó tíz év gyarapodási anyagát, az újabb nagy lendülettel megindult ásátások eredményeit. A praehistorikus, római és népvándorláskori eszközök, fegyverek és edények évezredekken át módosuló, helyi és fajli körülményektől függő változatai kerülnek szemünk elé, közülük a sírmezők feltárása alkalmával napfényre került darabok a maguk érintetlen, szakszempontból fontos részletek megfigyelésére alkalmas helyzetében: a földalappal együttesen kiemelt sírokban. A faliszekrények viszont kivált a kerámia régészeti emlékeiből mutatnak be igen tanulságos gyűjteményt, benne gondosan rekon-

struált, néha kétszáznál több törmelékből egybeállított példányokat. A legközelebbi multban meglepő sűrűn felbukkant aranyleletek is sok nézőt fognak megállítani, ezek között több darab egyúttal a primitív ötvös-művészetnek is figyelmet érdemlő, stílustörténetileg meg éppen végtelenül fontos emléke.

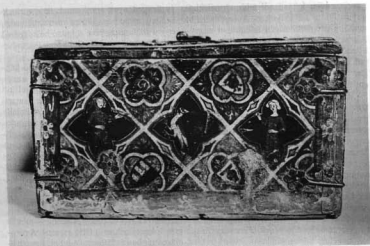
Az eddig ismertett termékekhez csatlakozó udvarfelőli szárnyrészen két különlegesebb természetű gyűjteménynek újabb gyarapodása egészíti ki a kiállítás változatos anyagát. A Történeli Osztályhoz tartozó Erzsébet királyné-emlékmúzeum a magyarság kegyeletébe fogadott uralkodóasszony személyéhez fűződő tárgyi relikviákból és ábrázolatokból mutat be egy sorozatot, köztük Benczur Gyula és Koppay József olajportróit-ját. Az emlékmúzeum ez újabb gazdagodása jórészt a királyné minap elhunyt magyar társalkodónőjének, *Ferenczy Idának* nevéhez kapcsolódik.

Végül a kiállítás területét lezáró folyosórészben az Országos Gyógyszerész Egyesület örök letéteményeként kezelte, *Ernyei József* lelkes munkája által teremtett gyógyszerészeti-történeli gyűjtemény válogatott darabjal láthatók. Műszerek, fém-cserép-

és üvegedények sorakoznak itt a vitrinekben, egyaránt beszélve az orvosi tudomány egyre több mesgyére elágazó haladásáról, valamint az egymást váltó korok Iparművészeti ízléséről és formanyelvéről.

A kiállításához gondos szövegű, jó képanyagú vezetőkatalógus is készült, ennek talán leglélekemelőbb része az a függelékül adott végeérhetetlen névsor, mely a Nemzeti Múzeum tárainak adományozóit számlálja elő. Nagyvagyonú mecénások, a mi tudományos törekvéseinkkel megértőleg szolidáris hazai és külföldi közintézetek mellett egész légiója vonul itt fel a *kispénzű, de önzetlen áldozatkészségű polgároknak*, akik ez évszázados intézmény iránt állandó, feltétlen, szinte családiasnak mondható együttérzést tanusítanak jó és rossz időben egyaránt. Sőt rossz időben — minő az az évtized is volt, melyről ez a kiállítás beszámol — mintha még fokozódnék ez a feltő szeretet. A meg-alázottságban és kifosztottságban megtanuljuk szeretni a felemelőt, a megmaradatot. Apáink jószága kedvessé lesz a szemünkben s ez a szép kiállítás valóban alkalmas rá, hogy a maradék magyarsággal hűséget fogadtasson a nemzetiéptő munkában annyi nemes erőfeszítést tanusított apák emlékéhez.

RÉDEY TIVADAR

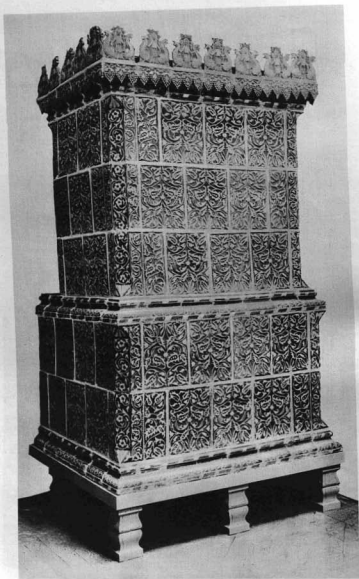
JEGYESI LÁDIKA OLDALNÉZETE. XIV. század
Konrády Lajos ajándéka

JEGYESI LÁDIKA RÉSZLETE. XIV. század
Konrády Lajos ajándéka

ÚRVACSORA KEHELY 1640-BÓL
Készítette Brozer István, kolozsvári ötvös

MÁZOS CSERÉPKÁLYHA LIPTÓNÁDASDRÓL, XVII. század